

Sloka

// Katarina Denac

Smo sredi maja 2011. Stojim ob kanalu Cur-novec, po katerem se prek vsakovrstnih odpadkov lenobno pretaka smrdeča, sivorjava voda. Tu je ena od štirinajstih popisnih točk za sloko (*Scolopax rusticola*) na Ljubljanskem barju, od osrednje mestne deponije oddaljena borih 250 metrov. V večernem mraku več kot uro napeto prisluškujem morebitnemu svatovskemu oglašanju samca sloke, nenavadnemu zaporedju brundajočih zvokov, ki se zaključijo s kovinskim žvižgom. Žal se večer konča brez uspeha. Ne le na moji, temveč tudi na preostalih točkah, ki smo jih razporedili na predele nekdanjega pojavljanja sloke na tem območju Nature 2000. Kaže, da je kot gnezdilka na Ljubljanskem barju postala zelo redka, morebiti je celo izginila.

Po letu 2000 smo zbrali le pet gnezditveno sumljivih podatkov s tega območja, zadnji se nanaša na opazovanje svatujočega samca konec maja 2012 v bližini Naravnega rezervata Iški morost. S tem smo izgubili večji del slovenske populacije, saj se na drugih znanih gnezdiščih po Sloveniji (Julijske Alpe, Pohorje, Kras) skupaj pojavlja skromnih 15-30 parov. Barjanska populacija je v obdobju 1990-1996 štela prek 100 parov, kar si je ob ničelnem izkupičku našega popisa težko predstavljati.

Pernati Casanova

Nekaj upanja, da na Ljubljanskem barju vendarle gnezdi kak osamljen par, nam je dajalo dejstvo, da je sloko težko zaznati in opazovati. Njeno varovalno obarvano perje in nočna aktivnost jo dobro prikrivata pred očmi radovednih ornitologov. Razkrije se le v času parjenja med marcem in junijem, ko samci preletavajo gozdne jase in poseke ter se s svatovskim oglašanjem predstavljajo godnim samicam. Na posameznem območju sta navadno najbolj aktivna eden do dva dominantna samca, ki jima pripada večji del preletov, medtem ko se drugi držijo bolj v ozadju. Teritoriji niso strogo razmejeni in se med dnevi lahko malce spreminjajo, merijo pa med 60 in 90 hektarjev. Samica se ob samčevem petju dvigne v zrak in tiho spreleti nad krošnjami. Samec se ji takoj pridruži, včasih pa v svoji vnemi sledi tudi drugim pticam, ki letijo mimo, od velikosti škorca do lunja. Ena samica v sezoni jim ne zadošča. Tisti najbolj zagreti osvojijo tudi po štiri, zaradi česar pri podajanju populacijskih ocen pravzaprav težko govorimo o številu parov. Ustreznejša enota bi bila število svatujočih samcev, ki jo je mogoče izračunati po posebni formuli iz števila svatovskih preletov, razviti na osnovi snemanja in analize oglašanja samcev. Skrb za potomce samec brezbržno prepusti samici, ravno tako tudi graditev gnezda, ki je skrito v gosti podrasti in pogosto prislonjeno ob vznožje drevesa ali ob padlo deblo. Begavci se že drugi dan po izvalitvi od gnezda oddaljijo 100 do 150 metrov in so prvih nekaj dni glede hrane odvisni od matere. Z njo ostanejo do 5. ali 6. tedna starosti.

Pozimi so raje na tplem

Sloke gnezdijo v listopadnih in mešanih, ponekod celo iglastih gozdovih z bogato grmovno in zeliščno podrastjo (npr. robide, bodika, leska, orlova praprot), prekinjenih z jasami in posekami, kjer poteka njihovo svatovanje. S svojim dolgim kljunom si hrano iščejo v mehkih tleh, zato jim ustrezajo vlažni gozdovi, prepredeni s potoki, izviri in močvirji ter obdani z močvirnimi travniki in pašniki. Najbolj jim gredo v slast deževniki, ki v prehrani odraslih in mladičev sestavljajo kar 50-80 % biomase. Kadar ti niso na voljo (npr. zaradi zmrznjenih tal), se zadovoljijo z raznimi ličinkami, drobnimi členonožci (žuželke, strige, pajki), polži, pijavkami in rastlinskimi deli (semena, korenine, listi). Hrano lahko iščejo tudi v iztrebkih pašnih živali. Na dan pojedjo okoli 300 gramov, kar je približno toliko, kot tehtajo tudi same. V času gnezditve se prehranjujejo pretežno v gozdu, zunaj tega obdobja pa pogosteje na odprtih travniških in pašnih površinah, ki so od najbližjega gozda oddaljene tudi do štiri kilometre. Pozimi se sloke raje umaknejo v predele, kjer tla niso zamrznjena, saj lahko le tako najdejo dovolj hrane. Takrat jih je mogoče opazovati celo na obalnih plitvinah. Sloke iz severne Evrope in Rusije večinoma prezimujejo v zahodni in južni Evropi (Irska, Velika Britanija, Francija, Iberski polotok). V zelo mrzlih zimah je njihova smrtnost visoka, okrevanje populacije pa traja več let.

Nasprotujoče si ugotovitve glede ogroženosti

V Evropi in evropskem delu Rusije gnezdijo več kot 1,8 milijona parov slok. Svetovna zveza za varstvo ptic BirdLife International jo je uvrstila v kategorijo SPEC 3, kar pomeni, da gre za vrsto, katere območje razširjenosti ni osredotočeno v Evropi, vendar pa ima tu neugoden varstveni status. V obdobju 1990-2000 je bil namreč zabeležen zmeren upad, zlasti na račun manjšanja sicer velike ruske populacije. Po veljavnih kriterijih IUCN za uvrščanje v

nacionalni rdeči seznam bi bila v Sloveniji zaradi velikega upada in majhne populacije uvrščena med ogrožene vrste. Kljub temu bi se odgovor na vprašanje, ali je sloka ogrožena, glasil drugače glede na to, koga bi vprašali – naravovarstvenika ali lovca. Slednji namreč letno v Evropi postrelijo tri do štiri milijone slok, pri tem masakru pa slovenski lovci zaradi dokaj napredne nacionalne lovske zakonodaje vsaj formalno ne morejo sodelovati. Pri nas namreč sloka sodi med zavarovane vrste, ki jih ni dovoljeno loviti – prepoved, ob katero se naši lovci radi obregnejo, češ da so v primerjavi s kolegi iz drugih držav v zapostavljenem položaju. V Franciji je bilo ugotovljeno, da lahko lovski rezervati sicer pomembno prispevajo k preživetju prezimujočih slok, vendar le, če jih obdaja vsaj en kilometer široka puferska cona, v kateri je pritisk lovcev nizek. Nekontroliran lov v zimskem času lahko v kombinaciji z naravnimi dejavniki smrtnosti (plenjenje, ostre zime) ogrozi dolgoročno preživetje populacije.

Poleg lova sloko močno ogrožajo spremembe v kmetijstvu in gozdarstvu, zaradi katerih izginjajo njena gnezdišča in prehranjevališča. Med te spremembe v različnih delih slokine razširjenosti sodijo spreminjanje vlažnih travnikov v polja, drobljenje, izsuševanje in sprememba sestave vlažnih gozdov, izsekovanje mejic, opuščanje ekstenzivne paše, pospeševanje gozdne paše (uničevanje sloja podrasti), nadomeščanje hlevskega gnoja z umetnimi gnojili (kar negativno vpliva na gostote deževnikov) in uporaba pesticidov, ki siromašijo talno favno. Na Ljubljanskem barju so se tam, kjer je bilo še pred 20 leti mnogo slok – SV del med Ljubljano, Curnovcem, Rakovo Jelšo in Vnanjimi Goricami – marsikje razbohotile koruzne njive, nasadi topolov in vrtičkarska naselja. Načrtovano širjenje centralne ljubljanske deponije proti jugu na območje Nature 2000 in hkrati v življenjski prostor sloke naj bi s seboj prineslo tudi izdelavo nadomestnih življenjskih prostorov za to ptico. Upajmo, da bodo ti zares zaživi in v svoja nedrja uspešno privabili tudi sloke. ●

1: Varovalna obarvanost skupaj z nočno aktivnostjo uvrščata sloko (*Scolopax rusticola*) med vrste, ki jih je težko opaziti.
foto: Ivan Esenko

2: Manjši del slokine slovenske populacije gnezdijo tudi v Triglavskem narodnem parku na območju visokih barij.
foto: Ivan Esenko

3: Najsi bo v času gnezditve ali prezimovanja, deževniki so vedno slokina najljubša hrana.
foto: Tone Trebar (www.naturephoto-tone.com)